

ΕΠΕΤΗΡΙΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΚΡΗΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΜΑΝΟΥΗΛ ΙΩ. ΓΕΔΕΩΝ

ΑΙΝΙΓΜΑΤΩΝ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ
ΛΥΣΙΣ Η ΔΕΣΙΣ

SISMANOGLIO
LIBRARY

(Απόσπασμα ἐκ τοῦ Β' τόμου)

ΑΘΗΝΑΙ
1939

ΑΙΝΙΓΜΑΤΩΝ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ

ΛΥΣΙΣ Η ΔΕΣΙΣ

Περί δύο τριάδας ιστορικών προσώπων τὰ γραφόμενα στρέφονται τῆς μετὰ χεῖρας μικρᾶς διατριβῆς, ἀλλὰ μᾶλλον περί δύο ἐκ τῶν ἑξ. Ἀνήκουσιν ἀνά τρεῖς εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς παροικίας Τορνόβου (Βουλγαρίας) καὶ Κρήτης. Θὰ ἀπασχολήσωσιν ἡμᾶς οἱ μητροπολίται τῆς πρώτης, ἐκ δὲ τῶν τῆς Κρήτης ὁ εἷς, σχεδὸν μυστηριώδης πρόσωπον ἀποδεικνύμενος· ἐπειδὴ δὲ περί τούτου γράφει τινὰ ἀνυπόγραφος ἐπιστολή, σωζομένη ἐν τῇ ὑπ' ἀριθμὸν 1271 χειρογράφῳ τῆς ἱερᾶς μονῆς Μεγίστης ἐν Ἀγίῳ Ὄρει Λαύρας, ὅπερ ἐφάνη μοι, παραδόξως πως προσοχῆς ἄξιον, καλὸν κρίνω ἵνα ἀναγνωσθῇ παρὰ τῶν λογίων ἡπειρωτῶν τὸ κείμενον τῆς ἐπιστολῆς. Οἱ μαθόντες ἐκ παραδόσεως ἀγράφτου ἢ γραπτῆς περὶ τῶν ἀναφερομένων προσώπων ἔχουσι καθῆκον ἵνα συμπληρώσωσι τὰ σήμερον εἰς φῶς προερχόμενα.

Ἡ ἀξιανάγνωστος ἐπιστολή ἐστὶν αὕτη:

† Τῷ πανιερωτάτῳ εἰς πολλὰ μοι καὶ πάνυ σφόδρα ἀγαπητῷ ἀγίῳ Τορνόβου κύρ Νικηφόρῳ τὸν ἐν Χριστῷ καὶ σωτήριον ἀσπασμόν.

Ἡ κατὰ Θεὸν ἀγάπη, ἠγαπημένε μου ἀδελφέ, καὶ ἡ πνευματικὴ ἀλλήλων μας σχέσις, καὶ μὴν καὶ ὁ ἀληθὴς ἡμῶν ἀδελφικὸς ἀδιάρρηκτος σύνδεσμος δὲν ἀρίνει ἕλωσ νὰ ἡσυχάσῃ τὸ πνευμά μου, ἐν Πνεύματι ἀγίῳ καὶ ἀληθείᾳ σοὶ διαμαρτύρομαι, Νικηφόρε μοι ἀξιάγκαστε, ἀλλὰ πάντοτε καὶ παντοῦ καὶ καθ' ὅσον δὴ ποτε ἡ αὐτὴ μένει καὶ στέκεται καὶ εὐρίσκειται, ἀπερίτρεπτος καὶ ἀναλλοίωτος· εὖ γάρ ἐστιν, οὐκ ἐστὶν οὐδέν, ὃ μὴ νικᾷ πόθος, λέγει τὸ χρυσοῦν στόμα· καὶ μάλιστα ὁ κατὰ Θεὸν πάντων ἐστὶν ὑψηλότερος, μάρτυρά σοι προστίθηναι τὸν κοινὸν δεσπότην καὶ Θεόν, ὅτι δὲν λείπεται καιρὸς καὶ ὦρα, ὅπου νὰ μὴ σὰ βάνη ὁ νοῦς μου, καὶ νὰ μὴ σταλάξῃ ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ μου τὸ πατρικὸν καὶ ἀδελφικὸν δάκρυον διὰ τὴν ἀγάπην σου, διὰ τὴν κατὰστασιν τῆς σῆς, ἐμῆς οὐσης, ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος. Τοῦτο πτρώσκει καὶ πληγώνει βαθέως τὴν καρδίαν μου, τοῦτο σφάζει καὶ φλογίζει καὶ καίει τὴν ψυχὴν μου, τοῦτο τὰ σπλάγχνα μου διεικόπτει, καὶ μὲ κάμνει νὰ ληθάσω ψυχῆς χωρισμόν τὴν ἐδικὴν σου διέζουζιν, καὶ τὴν ὑγείαν, ὅπου κλη...τῇ νόσον...· καὶ ἀσθένειαν. Ἀπὸ ἑλα τὰ ἀγαθὰ τοῦ ὁ Θεὸς τὸ ἔρος τοῦτο ἐπλούτισαν, ἀλλ' ἐμοὶ ἄχρηστα· ἄχρηστα πάντα λογίζονται ὅταν δὲν βλέπω καὶ ὅταν δὲν ἔχω συνίστορα καὶ συνκνυλαπιδάνοντα καὶ συμπροσεύοντα καὶ τὸν ἐμὸν ὄντως ποθεύμενον Νικηφόρον, τὸν συγχωρίτην, τὸν ἀυτόχθονα καὶ τὸν ὁμόφρονα, τὸν ὁμό-

* ἐπὶ τὰ ὀκτώ στοιχεία, σφδερῶν ἐννοίαν κατασκευάζοντα.

γνωμον τὸ τῶν ἐμῶν χειρῶν διὰ τῆς θείας χάριτος ἔργον, τὸν μετ' ἐμὲ τὴν παρὰ Θεοῦ, θεία καὶ κανονικὴ ψήφῃ, προκληρωθεῖσαν ποίμνην¹ κληρονόμον τε καὶ διάδοχον, οὐκ ἐν τῇ στρωμνῇ καὶ τοῖς ἀλλοῖς τῶν ἀγαθῶν μου (εἰ γὰρ ἀγαθὰ δεῖ λέγειν τὰ μάταια) κατατρυφῶντα καὶ εὐθηνόμενον, τὸν γλυκὸν καὶ ἐπέραστον, τὰ ἐμοὶ πάντων ἀντιποθεύμενα σπλάγγνα. Καὶ μὴ λογιάσης, ἀδελφέ, τοὺς λόγους μας ῥήματα θωπείας καὶ κολακείας, διότι οὔτε τὴν ἐπικρίαν σου ζητῶ, οὔτε ὅλας τὰς ἄλλας χρειάζομαι· ἕνας εἶναι εἰς ἐμένα εἰς τὸ ἐξῆς ἢ ἡ σκυρὸς, μία κτήσις, εἰς πλοῦτος, ὁ ἐν οὐρανοῖς ἀποκείμενος· ἀρκετὸς ἐστάθη ὁ ἀπερασιμένος τῆς ζωῆς μου χρόνος, ὃν ἐν ματαιότητι διεβίωσα. Δὲν εἶν' λοιπὸν κολακείας τὰ λόγια μου, ἀλλὰ εἶν' πόθος καὶ πάθος ψυχῆς φιλαδέλφου ὁ ἀπέρκντος καὶ ἐν οὐδενὶ μέτρῳ ὑποβαλλόμενος· τοῦτο εἶν' ὅπου μὲ τυραννεῖ, τοῦτο μὲ σκλαδώνει, καὶ δὲν ἀφίνει νὰ ἡ[ρε]μήσῃ ὅλως τὸ πνευμά μου, μήτε νὰ παύσῃ ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ μου τὸ δάκρυον· τοῦτο μὲ κάμνει νὰ συλλογίζωμαι πάντοτε λέγωντας καθ' ἑαυτόν, πῶς ἀρὰ γὰρ νὰ ἦτον τρόπος νὰ ἀποσπάσω καὶ νὰ ξεχωρήσω ἀπὸ τοῦ κόσμου τὴν ματαιότητα, ἀπὸ τοῦ ἀνωφελεῖς κόπους, καὶ ἀπὸ τὰ μυρία βίασκα καὶ τὸν ἐμὸν ἀδελφόν, καὶ νὰ τὸν φέρνω εἰς τοῦτον τὸν λιμένα τῆς μετνοίας, καὶ νὰ συμβιωτεύσωμαι, συμψάλλοντες τῷ Δαβὶδ «ἰδοὺ δὴ τι καλόν, ἦ τι τερπνόν, ἀλλ' ἦ τὸ κατοικεῖν ἀδελφοῦς ἅμα», ἐν τούτῳ γὰρ Κύριος ἐπηγγείλατο ζωὴν αἰώνιον· καὶ τέλος πάντων νὰ τελειώσωμαι ὁμοῦ τὸν δρόμον τοῦτον τῆς κατοικίας μας. Αὐτὸ εἶν' ἡ φροντίς μου, εἰς τοῦτο γράφω τὴν σωτηρίαν μου, ἐὰν ἀγαπήσω τὸν πλησίον μου (ἐδῶ δὲ ὄχι πλησίον, ἀλλὰ ἀδελφόν ἐν Πνεύματι γνησιώτατον) ὡς ἑαυτόν, καθὼς γέγραπται· «τίς ἀσθενεῖ, καὶ οὐκ ἀσθενῶ;» διὰ τὸν πλησίον λέγει ὁ ἀπόστολος Παῦλος· καὶ «τίς σκανδαλίζεται, καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι;» Μὴ σε φανοῦν τὸ λοιπὸν οἱ λόγοι μου βραβεῖς, μήτε αἱ νουθεσίαι μου ἐνοχλήσωσι τὴν ψυχὴν σου, ὅτι τὸ ὑπερδύλλον τῆς πρὸς σὲ μου ἀγάπης, καὶ τὸ ἀπειρον φίλτρον, ὅπου ἔχω εἰς τοῦ λόγου σου, μήτε αὐτὸς ὁ ἴδιος δύνασαι ὅσον εἶν' νὰ καταλάβῃς διὰ τὴν ὥραν, ἀλλὰ ἦ εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν θέλει τὸ φανερώσει ὁ Θεός, ὡσάν ὅπου διὰ τὴν ἀγάπην του τὸ κάμνω, ἦ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως θέλει τὸ γνωρίσει ἀπὸ ἐκείνον, ὅπου γινώσκει ἀκριδῶς τοὺς διαλογισμοὺς τῶν ἀνθρώπων, τοῦ ὁποῦ ὁ ἀκοίμητος ὀφθαλμὸς εἶναι μάρτυς ἀψευδῆς καὶ ὅλης τῆς σκέψεως. Ἐδῶ οἱ ἀδελφοὶ καὶ ἄλλοι πολλοί, ὅσοι ἔλαβον ἐκ τῶν χειρῶν μας ὀλίγον τίποτα εἴλεος, οἱ ὅποιοι ἀχωρίστως Ἰωσήφ καὶ Νικηφόρου ἐν ταῖς προσευχαῖς αὐτῶν μνημονεύουσιν, οἵτινες πολλάκις, ὅπου ἀναφέρω τὸ ὄνομά σου καὶ γεμίζουσιν οἱ ὀφθαλμοί μου ἐν πνεύματι ἀγαλλιόσεως, τὸ χαίρονται ἀπαντες, καὶ μὲ μακαρίζουσι καὶ ἐμένα ὅπου μὲ βλέπουσι διὰ... ἐν πικρῇ ψυχῇ συνεχόμενον, καὶ εὐχονται καὶ τὴν σὴν ἀδελφούνην τὰ ψυχωφελεῖ, καὶ σωτήρια, καὶ παρακαλοῦν τὸν Θεὸν νὰ ἀξιόσῃ καὶ τὴν σὴν πνιερότητα νὰ ἔλθῃς ἐνταῦθα, νὰ συμπλοσοφοῦμεν ἐνταῦθα τὰ ἀνω καὶ οὐράνια δόγματα, τρέχοντες ὁμοῦ τὴν

¹ γραπτέον τῆς παρὰ Θεοῦ προκληρωθεῖσης ποίμνης.

ἡμετέρην σωτηρίαν· τὸ ὅποιον σὲ συμβουλεύω νὰ ἐνθυμηθῆς μίαν ὥραν προτίτερα, καὶ νὰ προαρπάξῃς τὸ συμφέρον τῆς ψυχῆς σου, προτοῦ νὰ ἔλθῃ τὸ τέλος τῆς παρορίας σου¹, καὶ ἀδιόρθωτον σὲ κλέψῃ ὁ κλέπτης καὶ ἄωρος θάνατος. Δὲν εἰμεσθεν ἡμεῖς, ἀδελφέ, ἀξιοὶ μήτε δι' ἀρχιερωσύνην, μήτε διὰ ποίμνην, κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ συνειδήτου μας, διότι εἰς ὅλην μας τὴν ζωὴν δὲν ἔχομεν, μήτε ἀποκτήσομεν ὅλως καμίαν ἐπίδειξιν ἔργου ἀγαθοῦ καὶ τῆς ἱερωσύνης ἀριέζοντος, ἀλλ' ἐπορευθήμεν ἐν τοῖς θελήμασι τῶν καρδιῶν ἡμῶν ἐκ νεότητος· καὶ μὲ ὅλον ὅπου εἰμεθα ἱκανοὶ νὰ ἔλθομεν εἰς ἐπίγνωσιν τῶν ἀνγκιῶν μας, προδίδομεν ἀφρόνως τὸν εὐπρόσδεκτον τῆς μετνοίας καιρὸν εἰς τὴν αὐριον καὶ εἰς τὸ γῆρας, ὑπερθέμενοι, βαβαί, τὴν μετνοίαν τοῦς κάμπους δὲ καὶ τὰ βουνά, πόλεις τε καὶ χωρία, ἄσματα καὶ τραγοῦδια, ἄλογα καὶ δίφρους, ἀργύρια καὶ χρυσά, συνεισάκτους καὶ τάλαντα, καὶ πάσαν ἄλλην τοῦ κόσμου ματαίαν ἀπόλαυσιν χαρᾶν καὶ δόξαν καὶ ἡδονὴν λογιάζομεν, μὴ γινώσκοντες ὅτι ἡ ἡδονὴ τοῦ κόσμου εἶναι τοῦ διαδόλου τὸ ἀγκιστρὸν καὶ μήτηρ τῆς ἁμαρτίας, καὶ ἡ ἁμαρτία κέντρον τοῦ θανάτου καὶ τὸ φῶς τοῦ αἰωνίου καὶ πικροῦ σκώληκος. Ἄφησε τὸν κόσμον καὶ τὰ τοῦ κόσμου, ἀδελφέ, μίαν ὥραν προτίτερα, καὶ κάνε λογαρισμὸν μίαν ὥραν, ὅπου νὰ εὐρίσκεσαι ἤσυχος, καὶ μέτρησε πόσῃ πονηρίαν ἐδαπανήσωμαι καὶ ἐξωδιόσωμαι τὴν ζωὴν μας εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ κόσμου, τὴν ὁποίαν μὰς ἐχάρισεν ὁ Θεός διὰ νὰ τὸν δουλεύσωμαι μὲ τὴν φύλαξιν των· εἶπέ καθ' ἑαυτόν· «Ὁ ἀπερασιμένος καιρὸς ἠφάνισται καὶ πλέον ὀπίσω δὲν ἔρχεται, καὶ ὁ θάνατος καρτερεῖ καὶ ἀπαντοχάνει με· τί ὄφελος ἔχει ἐμένα ἡ ψυχὴ μου ὅταν δοξάζωμαι ἀπὸ τὸν κόσμον σήμερον καὶ αὐριον κολάζωμαι αἰωνίως». Δὲν ἦτον σοφώτατος ἀνθρώπος ἐκεῖνος ὁ Ἀθηναῖον, δὲν ἔφριξεν ὁ κόσμος τοῦς Ἡρακλείας Νεόφυτον καὶ Ἀθανάσιον, καὶ αὐτὸν τὸν Γεννάδιον; καὶ διὰ νὰ μὴν πολυλογῶ, Δὲν ἦτο πλοῦσις, μέγας καὶ πολὺς, καὶ πάσι φοδερός ὁ πρὸ ἐμοῦ Διονύσιος; Ἀμὴ, συλλογίσου τί λογῆς θάνατον ἔδωσαν· ἀμὴ ἐξέθαψαν προχθὲς καὶ ἔθαψαν τὸν ταλαίπωρον Κρήτην, ἕνα ἀρχιερέα, ὅπου εἶχε μόνον τρεῖς χρόνους σωστὸς θαμένος, καὶ ἐθαυμάσωμαι ὅλοι τὴν ὠραιότητα τῶν λειψάνων του, ὡσάν καὶ τοῦ πατριάρχου κυρ Διονυσίου, καὶ ἄλλων πολλῶν ἀρχιερέων, ὅπου εἶχαν βιώσει ἐνταῦθα προτίτερα· τῶν ὁποίων τὰ λείψανα δὲν ἔχουσιν ὅλως καμίαν διαφορὰν ἀπὸ τῶν παλαιῶν, ὅπου τῷ Θεῷ εὐηρέστησαν· καὶ τώρα, εἰς ἀψευδῆ μαρτυρίαν τῆς αὐτῶν ἀναπαύσεως φαίνονται εἰς ὅλους ἀξιοθέατα ἐκείνων τὰ τίμα λείψανα. Μὴ εἰπώμεν τὸ λοιπόν, ἀδελφέ μου περηπόθητε (ἴνα καὶ ἐλληνικώτερον εἴπω), βασιλευσάτω ἐν ἐμοὶ πρῶτον ἡ ἀπόλαυσις τῆς κοσμικῆς φαντασίας, εἶτα βασιλεύσει ποτὲ καὶ ἐν ἐμοὶ ὁ Κύριος δι' ἀγαθῶν ἔργων παραστήσωμαι τὰ μέλη ὅπλα ἀδικίας καὶ ἀρπαγῆς καὶ πάσης ἄλλης ἀνομίας, εἶτα παραστήσω ποτὲ ταῦτα ἐν τῇ γῆρατι καὶ ὅπλα δικαιοσύνης τῷ Θεῷ καὶ πάσης ἄλλης ἀρετῆς. Εἰς μάτην ἡμῶν ἐστὶ

¹ παρορίας· εἶναι γεγραμμένον καθαρό· τί σημαίνει;

τὸ ὀρθρίζειν καὶ φρονεῖν ταῦτα, ὅτι οὐ μωκτηρίζεται Θεός. Οὕτω καὶ Κάτην προσέφερε τὰς θυσίας τὰ πρῶτα, τῇ ἀπολαύσει τῇ ἑκυτοῦ, τὰ δευτέρα τῇ κτίσαντι καὶ δωρησαμένῃ Θεῷ. Ὅταν εἴμεθα ἐν ἔργοις δυνατοί, τὴν νεότητά μας ἐν ἀμαρτίαις προσκναλίσκομεν, ὅταν δὲ ἀποκάμουν τὰ ὄργανα, τότε τῇ Θεῷ ταῦτα προσάγομεν. Εἰς μάτην κοπιᾶζομεν. Ἡ ἐν γήρῃ σωφροσύνη οὐ σωφροσύνη, ἀλλ' ἀκολασίας ἀδυναμία. Νεκρὸς οὐ στεφανοῦται, οὐδεὶς δίκαιος δι' ἀδυναμίας κακοῦ. Ἔως ἡμῖν ἐστὶ δύναμις, λόγῳ τε καὶ ἔργῳ ἐργαζώμεθα τὴν ἀρετὴν, ἀδελφέ, ἀρετὴ δὲ τοῦτό ἐστιν, ἐκκλίσις ἀπὸ κακοῦ καὶ ποίησις ἀγαθοῦ. Ποῖος ἡμῖν τὸν ἕρον τῆς ζωῆς ἀπέειξε; Ποῖος, εἰπέ μοι, τὴν προθεσμίαν τοῦ γήρως ὤρισε; Τίς οὕτως ἀξιοπίστος περ' ἡμῖν τῶν μελλόντων ἐγγυητής; Οὐχ ὀρώμεν νήπια ἀρπαζόμενα; τοὺς ἐν ἡλικίᾳ ἀπαγομένους; Δὲν ἔχει μίαν προθεσμίαν ὁ βίος, ψυχῆς ἡμῆς ἴσα ἀγαπητὴ καὶ ἐράσμη. Ποῖος σὲ ἐμποδίζει νὰ ἔλθῃς¹

Τὸν λαβόντα τὴν ἐπιστολὴν γινώσκομεν ἦτο μητροπολίτης Τορνόβου γενόμενος τοιοῦτος μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ γραψάντος τὴν ἐπιστολὴν, ἡ δὲ ἐν αὐτῇ μνηστία τῶν ὀνομάτων Ἰωσήφ καὶ Νικηφόρου, φανερὸν ποιεῖται τὸν γραψάντα. Ἦν ὁ Τορνόβου Ἰωσήφ, περὶ οὗ ἔγραψα ἐν τῷ «Ἀθωνί» μου (σ. 219), πρὶν ἐμοῦ ὁ Σοφοκλῆς Οἰκονόμος (Ψόφος νικοτιανῆς ἐν Βενετία, 1876, σ. 18) ἀμφότεροι ὀλίγιστα, μετ' ἐμὲ δὲ ὁ μοναχὸς Ἀλέξ. Λαυριώτης ἐν «Ἐκκλησ. Ἀληθεία» (περιόδου Β' τ. Δ' σ. 207). Ὅτι ὁ Ἰωσήφ ἦν ἡπειρώτης ἔγραψε πρὸ 160 ἐτῶν Εὐγένιος ὁ Βούλγαρις, παραδιδούς ἡμῖν ὅτι ἐν Ἰωαννίνοις ἐγεννήθη, καὶ βεβαίως ἐκεῖ ἐσπούδασεν ἦν δὲ κάτοχος τῆς ἑλληνικῆς. Μένων ἐν ΚΠόλει ἀπὸ τοῦ 1709—1714, ὡς προϊστάμενος τοῦ ναοῦ τῆς Θεοτόκου Καφατιανῆς, ἐκήρυττεν εἰς τε τὸν ναὸν τοῦτον καὶ εἰς ἄλλους τὸν θεῖον λόγον, καταλλήλως πρὸς τοῦτο κριθεὶς ὑπὸ τοῦ πατριάρχου πιθανῶς Ἀθανασίου Ε'. Τῷ 1714 ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Τορνόβου, τὴν δὲ μεγάλην ἐπαρχίαν ταύτην διοικήσας μέχρι τοῦ 1722, παρητήσατο, καὶ ἀπῆλθεν εἰς Ἅγιον Ὄρος, διαμείνας ἔτη τινὰ ἐν τῇ σκήτῃ τῆς Ἁγίας Ἄννης, ὑστερον δ' ἐν τῇ Λαύρᾳ, ὅπου καὶ ἀπέθανεν. Ὁ λαυριώτης Ἀλέξανδρος οὐδὲν νέον ἔγραψε παραδιδούς ἡμῖν ὅτι ἀπέθανεν ὁ Ἰωσήφ «κατὰ τὰ 1754—1755» ἤδη ὁ Σοφοκλῆς πρότερος ἔγραψεν ὅτι κατὰ τὰ μέσα τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος πρὸς τὴν ἀγήρω μετέστη ζωὴν ὁ Ἰωσήφ. Ἐγραψον δ' εἰς αὐτὸν λόγοι τινες τῶν τότε σημαίνοντων. Γεράσιμος ὁ τῆς Πάτμου διδάσκαλος ἀνήγγειλε κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1837 τὸν θάνατον τοῦ μέγα κλέος ἐπ' ἀρετῇ καὶ παιδείᾳ ἀραμένου Μακαρίου τοῦ ἐν Πάτμῳ διδάξαντος, ὡς ἀναγινώσκωμεν ἐν τῷ 495 χειρογράφῳ τῆς ἀγιοταφικῆς ἐν ΚΠόλει βιβλιοθήκης.

Τορνόβου μητροπολίτης ἦτο πρὶν τοῦ Ἰωσήφ ὁ Διονύσιος, ὅστις ἀκου-

¹ Ὁ ὀκνηρὸς ἀντιγραφεὺς ἕως ἐδῶ ἔγραψεν ἐν τῷ 1211 τῆς Μεγίστης Λαύρας.

σίως ἐγένετο ἀφορμὴ πράξεως ἐπιμέμπτου, μετὰ θάνατον ὁ δυστυχῆς. Ἐν τοῖς ἀγιοταφικοῖς ἀρχείοις σώζεται γράμμα Κοσμᾶ τοῦ ΚΠόλεως, ἀπὸ 25 μαρτίου 1715 ἐπιτιμητικὸν πρὸς τὸν μητροπολίτην Οὐγγροβλαχίας Ἀνθίμου, διότι τῆς παρουσίας τοῦ Διονυσίου, στείλας τὸν πρεσβύτερον Ἰωάννην Ἀβραάμιον ὁ Ἀνθίμος εἰσήκωσε φανερῶς τε καὶ ἀφανῶς πολλὰ καὶ ἄσπρα καὶ πράγματα ἕθεν συμβαίνει νὰ ἀδικηται ἢ καθ' ἡμᾶς ἀγία τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, ὑστερουμένη τοῦ ἀνήκοντος αὐτῇ δικαίου, καὶ οἱ κληρονόμοι τοῦ θανόντος ἡμοῖως ἀπεκαταστήσαμεν δὲ καὶ ἐπίτροπον ἡμέτερον τὸν ἐντιμότερον ἀρχόντα κύρ Ζαχαρίαν, διὰ νὰ ζητήσῃ καὶ νὰ παραλάβῃ πᾶσαν τὴν περιουσίαν τοῦ θανόντος Τορνόβου ἀπὸ τῶν ἔχοντα καὶ ἀρπάσαντα καὶ κρατούντα αὐτήν, καὶ παραλαβάνοντάς τιν νὰ ἔχῃ ἄδειαν νὰ κάμῃ τὴν προσήκουσαν διαίτησιν καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ τοῖς κληρονόμοις, κατὰ τὸ δίκαιον. Γράφομεν περὶ τούτου καὶ τῷ ἐκκλημπροτάτῳ καὶ εὐσεβεστάτῳ αὐθέντῳ».

Ἀναδίφησις ἐπιστολῶν παλαιῶν οὐδὲν μοι κατέστησε γνωστὸν περὶ τῆς διεξαγωγῆς τῆς ὑποθέσεως ταύτης. Ὅσον καὶ ἂν παρίσταται εἰς ἕτερα γράμματα (τοῦ Χρυσάνθου Ἱεροσολύμων) ἐλλεινὸς ὁ χαρακτήρ Ἀνθίμου Οὐγγροβλαχίας τοῦ Ἰβηρος, ἀλλ' ἄνευ λόγου οὐδέποτε ἠθέλε τολμήσει τὴν ἐπέμβασιν ταύτην εἰς τὰ δίκαια τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως. Ἴσως εὐρεθῶσιν ἐν τῷ μέλλοντι εἰς τὴν συλλογὴν Εὐδοξίου Χουρμουζάκη γράμματα ἐξηγούντα τὸ αἶνιγμα τῆς ἐξ ἀδιαθέτου ἀρπαγῆς ἀλλοτρίας παρουσίας, καὶ τὸ μεῖζον αἶνιγμα ἐπὶ λογιῆς θάνατον ἔδωσεν ὁ πλούσιος, ὁ μέγας καὶ πολὺς, καὶ πᾶσι φοβερός Διονύσιος.

Ἐπίσης εἰς ἐμὲ μένει ἄλυτον τὸ αἶνιγμα τῆς αἰτίας, δι' ἣν ὁ Ἰωσήφ ἠναγκάσθη ν' ἀφήσῃ τὸν κόσμον καὶ ν' ἀποσυρθῇ εἰς τὴν Ἁγίαν Ἄνναν, καίπερ ἔχων ἐκκλησιαστικὴν παροικίαν μεγάλην καὶ πλουσίαν, ἦν ἐκυβέρνησεν ἐπὶ ὀκτὼ μόνον ἔτη. Ἐξ Ἁγίου Ὄρους ἐπιτίθεται κατὰ τῆς κοινωνίας. Τινες οἱ λόγοι τοῦ πολέμου τούτου, ἴσως εὐρεθῶσιν ἐν μιᾷ τῶν νυκτῶν λέγει πολλὰ εἰς τὴν πρὸς τὸν Νικηφόρον ἐπιστολὴν ἄλλ' ἰδοὺ ἔτι χειρόνα, ἀναγινωσκόμενα εἰς τὸ τέλος τοῦ λαυριτικοῦ χειρογράφου Κ125 «Διήλθον καγὼ τὴν βίβλον¹, καθὼς καὶ ἄλλας βίβλους, ἀλλ' οὐδὲν ἔμαθον, οὐδ' ἄλλο λέγειν οἶδα ἐπὶ τῆς νῦν ἀτυχῆς καὶ ζοφερᾶς καταστάσεως, ὅτι μὴ συντέλειαν ἀρετῆς, συντέλειαν ἀληθείας, συντέλειαν εὐσεβείας, συντέλειαν φόβου, συντέλειαν πάντων τῶν καλῶν ἄλλ' ἄποστολος οὐ γίνεται προφήτης ἐπαύσατο μάρτυρα νομίμως ἀθλοῦντα οὐκ ἔστιν ὄρα² καθάπερ πᾶς ὁ λαός, οὕτω γέγονε καὶ πᾶς ἱσραὴλ ἐσίου καὶ βεβήλου οὐκ ἔστι δικαιοσύνη δίκαιός ἐστιν οὐδεὶς εὐλάβεια ὄλετο. Ἐρῆαι πᾶν τὸ δι' ὃ γέγονεν ἄνθρωπος. Σπουδάζομεν περὶ τὰ φθαρτὰ οἱ ὄντως ταλαίπωροι, ἀλλὰ μάτην σπουδάζομεν καὶ φιλοσοφοῦμεν πάντας ἀν-

¹ περιέχει ὁ βασις ὡς ὑδράργυρος κώδης ὁμιλίας πατέρων, βίους μοναχῶν, ἀποσπάσματα ἐκ τοῦ Γεροντικοῦ, ἐν οἷς καὶ τοῦ Πτωχοπροδρόμου λόγον εἰς τὴν ἀποτομὴν τοῦ Προδρόμου.

θρῶποι περὶ πραγμάτων περιεργαζόμενοι· ἢ γὰρ φόβος ὑποχωρεῖ τῇ πανδαμάτορι χρόνῳ καὶ φθείρεται, καὶ ζήλης καὶ ταρχῆς ἅπας ὁ βίος μεστός, τέλος ἔχων τὸν θάνατον. Ἀλλ' ἔπίπτας ἐλεῶν δι' ἄφρατον φιλανθρωπίαν καὶ ἀγαθότητα, Χριστὸ βασιλεῦ, εἰς ἐπίστασις κήρυξι, σῶσον καὶ μὲ τὸν ἀνάξιον

πρῶτον Τερνόβου Ἰωσήφ·

Ἄλιτον θὰ μείνη καὶ τοῦτο τὸ αἰνίγμα, ἐφ' ὅσον γινώσκωμεν ὅτι δεκαετία σχεδὸν ἔτη ἔζησεν ἐν Τερνόβῳ καὶ ΚΠόλει (ἴσως καὶ περισσότερα), καὶ ἔζησεν ὡς ἐννοήσῃ τὴν ἠθικὴν καὶ τὴν κοινωνικὴν καὶ τὴν θρησκευτικὴν κατάπτωσιν τοῦ κόσμου. Εἶρον ὁμῶς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει βελτίονα:

Ἐρχομαι εἰς τὸν Νικηφόρον, Βεβαιούμεθα ὅτι διεδέξατο ὡς Τερνόβου μητροπολίτης τὸ ὄσιον ἔργον τοῦ Ἰωσήφ. Ἦτο συμπολίτης αὐτοῦ, ἴσως καὶ αὐτὸς ἐξ Ἰωαννίνων. Ἡ ἔννοια λέξεων τινῶν τῆς ἐπιστολῆς ὑποδεικνύει ὅτι ὑπὸ τοῦ Ἰωσήφ ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος. Ὑπὸ τὴν μητρόπολιν Τερνόβου ὑπέκειντο κατὰ τὴν ΙΗ' ἑκατονταετηρίδα καὶ μέχρι τῶν πατριαρχῶν Γρηγορίου ΣΤ' καὶ Ἀνθίμων Δ' καὶ Ε' τέσσαρες ἐπισκοπαί, Πρεσλαίας (σήμερον Σουμίλιας), Τερνόβου (σήμερον Ρουσσούκ), Λοφισαῦ, καὶ Βραϊτζας.

Ἐμπόνως ἀναγινώσκων τὸν πολυφυλλὸν, ἀλλὰ καὶ ἀξιοσημειωτότατον 605 κώδικα τῆς ἀγιοταφικῆς ἐν ΚΠόλει (Φαναρίῳ) βιβλιοθήκης, ἐνέτινα προσοχὴν, ἀνεμνήνευτον καὶ τότε, καὶ νῦν, εἰς ὑποθέσεις σχετίζουσας μετὰ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πατριαρχικῶν Λοφισαῦ, Βραϊτζας, Τερνόβου, καὶ Πρεσλαίας. Ἐν τῷ κώδικι τούτῳ τὸ ὄνομα Νικηφόρου ἐπισκόπου Πρεσλαίας εὐρίσκω ἀναφερόμενον ἀπὸ τοῦ 1117, ἀλλοθεν δ' ἐμαύθημεν, πρὸ τοῦ Νικηφόρου, Σωφρόνιου. Ἐπὶ Ἱερεμίου Γ' τοῦ πατριαρχοῦ, τῷ 1120, ἰνδικτιώνος Γ' (οὐ συμπληρώσῃς τῷ ἔτει τούτῳ), ἐξεδόθη γράμμα ἱεραρχικῆς, εἶδος «ἀπανταχούσας» πρὸς τοὺς ὀρθοδόξους κληρικοὺς καὶ λαϊκοὺς, ἐξαγγέλλον ὅτι:

«Ἐπειδὴ κατὰ τὴν ἀγνωστὰν ἐπισκοπὴν Πρεσλαίας εὐρίσκονται δύο ἐκκλησίαι, ἡ μὲν ἐν τῷ χωρίῳ Σοίμπλῳ τῆς ἐνδύξου Ἀναλήψεως, ἣτις καὶ καθέδρα τῆς αὐτῆς ἐπισκοπῆς, ὡς κατὰ κρημνὸν ἤδη χρόνους πολλοὺς, ἡ δὲ ἐν χωρίῳ Τζικάκι, ἐπ' ὄνοματι τιμημένη τοῦ προφήτου Ἡλίου, ὡς παλαιὰ καὶ σεσθρωμένη, καὶ κινδυνεύουσα καταπεσεῖν, ἐχρειαζόντο καὶ κί δύο ἀνακαινισμὸν καὶ ἀνάκτισιν· οὗ ἕνεκα ὁ θεοφιλέστατος ἐπίσκοπος Πρεσλαίας κὺρ Νικηφόρος, κατὰ πολλὰ μοχθήσας καὶ κοπιήσας, εὐρισκόμενος ἐν Κωνσταντινουπόλει χρόνους ἤδη σχεδὸν δύο, καὶ ἐξοδεύσας χρήματα ἱκανά, ἅπερ ἐδανείσθη σὺν τόκῳ, ἤξιώθη σὺν Θεῷ, καὶ ἔλαβεν ἄδειαν παρὰ τῆς κρατικῆς βασιλείας εἰς τὸ ἀνακαινίσαι καὶ ἀνακτίσαι αὐτάς».

Στερούμενος δὲ τῶν ἀπαιτουμένων χρημάτων πρὸς τοῦτο, συνιστᾶται πᾶσι τοῖς ὀρθοδόξοις ὑπὸ τοῦ Πατριαρχίου ἵνα βοηθήσωσιν αὐτῷ πρὸς τὸ θεάρεστον ἔργον, ὅπερ ἀνέλαβεν. Ἀπὸ τοῦ γράμματός τούτου μαθηθόμενος ὅτι κατὰ τὰ ἔτη 1119 καὶ 1120 διέμενεν ὁ Νικηφόρος ἐν ΚΠόλει. Ἀλλ' ἀπὸ γράμματός προγενεστέρου, πληροφορούμεθα διὰ τὴν ἐτίραν ὑπὸ τὸν Τερνό-

βου ἐπισκοπὴν Τερνόβου ὅτι ὀλίγον ἐφρόντιζον οἱ κάτοικοι περὶ τῆς ἀξιοπρεποῦς τοῦ ἀρχιερέως συντηρήσεως, στερουμένου οἰκήματος πρὸς διαμονὴν τῷ 1708, ἐπὶ ἐπισκόπου Τερνόβου Κοσμᾶ, προτροπῇ τοῦ διελθόντος ἐκείθεν πατριαρχοῦ τῶν Ἱεροσολύμων Χρυσάνθου, ἠγόρασαν οἱ κάτοικοι, ἀφιερῶσαντες τῇ ἐπισκοπῇ, «τὸ ὁσιώτιον τοῦ ποτὲ Κλάδου Ἀνδρέου τὸ κείμενον ἐν μέσῳ τῆς χώρας αὐτῶν». Εἶχον χρήματα λοιπὸν οἱ τῶν τόπων ἐκείνων ὀρθόδοξοι, ἀλλ' εἶχον καὶ ἀνάγκην προτροπῆς καὶ συμβουλῆς ἐπιφανῶν προσώπων, πρὸς τὴν τοῦ καθήκοντος ἐκπλήρωσιν, οὔτε δύναμαι ἵνα πιστεύσω ὅτι, μοναστήριον κείμενον εἰς τὴν ἐνορίαν τοῦ μητροπολίτου Τερνόβου δυσκολίαν ἠσθάνετο ἵνα ἐξοφλήσῃ χρεὸς οὔτε 500 χρυσῶν φράγκων τῷ 1731. Καὶ τὸ μὲν μοναστήριον ἦτο τὸ τοῦ ἁγίου Νικολάου τῆς Καπινόβας, ἐγένοντο δὲ ἔξοδα πρὸς ἀνακαινίσαι τῆς στέγης τοῦ ναοῦ αὐτοῦ πρὸς ἐξόφλησιν τοῦ τῶν ἑκατὸν εἴκοσι γροσίων χρεὸς ἀποστέλλουσιν οἱ μοναχοὶ τῶν ἐκ τῶν τοῦ μοναστηρίου καλογησῶν Θεοδοσίων, ἐπὶ συλλογῇ ἱεραρχικῶν. Τὸ πατριαρχικὸν γράμμα ἐπεδόθη τῷ Θεοδοσίῳ κατ' ἀπρίλιον τοῦ 1731, ἀπολελυμένον ἐξ Ἀδριανουπόλεως¹.

Οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ἔχω ὅτι Νικηφόρος ὁ ἡπειρώτης ὁ Πρεσλαίας ἐπίσκοπος προήχθη εἰς τὴν μητρόπολιν Τερνόβου τῷ 1722, πόσον δὲ χρόνον τὸν θρόνον τῆς ἐκκλησιαστικῆς ταύτης παροικίας ἐκόσμησεν, ἀγνωστον. Οὐδεμίαν ἡμῖν βοήθειαν χορηγοῦσιν οἱ πατριαρχικοὶ κώδικες. Εἰς τὰς ἀναγραφὰς τῶν ἀρχιερέων ὁ μητροπολίτης Ἀμασειᾶς Ἀνθίμος Ἀλεξοῦδης ἀναφέρει μὲν Ἰωσήφ, ὀδηγηθεὶς ἀπὸ τῆς διατριβῆς Ἀλεξάνδρου Λαυριώτου, ἀγνοεῖ ὁμῶς τὸν μετὰ τὸ 1722 γενόμενον Τερνόβου, καὶ ἀφίνει χάσμα ἀπὸ τοῦ ἔτους 1722—1732, ὅτε παράγει Ἀθανάσιον. Παρεσχόμεθα τούτων ἄλλ' ἢ ἀπορία ἡμῶν, εἶπας ἐπέισθη ὁ Νικηφόρος ὑπὸ τοῦ Ἰωσήφ ἵνα μεταβῇ εἰς Ἁγιον Ὄρος, μένει ἄλιτος.

Ἀλλ' ὁ Ἰωσήφ, γράφων γράφους, ἀφίνει σημεῖα ἅλντα ἐκ τοῦ βίου κληρικῶν ἐπιφανῶν, ὧν καὶ τὸν θάνατον ὑποδεικνύει ἡμῖν μυστηριώδη, ἐπικρίνων οὕτω τὴν ταύτων ἐν τῷ κόσμῳ ζωὴν· Νεόφυτον καὶ Ἀθανάσιον καὶ Γενναδίον μητροπολίτας Ἡρακλείας, ἐγκέφαλον ἔχοντας οὐχὶ συνήθη, παριστά ὅτι «ὁ κόσμος ἐφριξεν» αὐτούς, διὰ διοικητικὴν ἐμπειρίαν ἴσως, ἢ διὰ πλοῦτον, ἢ διὰ τὴν ἐπὶ τῆς διοικήσεως τῶν κοινῶν ἐπιφροσύνην, ἀλλὰ σιωπᾷ «τί λογῆς θάνατον» ἔδωκαν. Λυστυχῶς τὸ φεῦμα αὐτὸ παρασύρει σὺν αὐτοῖς καὶ τὸν ἀθάνατον Μελέτιον Ἀθηνῶν!!

Ἐκ τῶν τεσσάρων τούτων τὸ ὄνομα τοῦ ἐνός, τοῦ Γενναδίου, μὲ κινεῖ εἰς ἀπορίαν «τί λογῆς θάνατον ἔδωκεν». Κατὰ τὴν εἰς Κάλυμνον, Πάτμον καὶ Λέρον ἐπίσκεψίν μου τῷ 1878, γράφων ἀναγραφὴν τῶν χειρογράφων κωδίκων τῆς κοινοτικῆς ἐν Λέρῳ βιβλιοθήκης, εἶρον εἰς τὸν ὑπ' ἀριθμὸν 2 (Γραμματικὴν) τὴν ἐξῆς σημειώσιν· «*κψξκ*, Σεπτεμβρίου ε', ἐτελεύτησεν ὁ

¹ κώδικς 405 ἀγιοταφ. φῶλ. 52 β, κώδικς 605, α. 24 α, β, καὶ 452 αβ.

θειός μοι ἄγιος Ἡρακλείας κύριος Γεράσιμος με θάνατον λίαν εὐδόκιμον, ὡς τοῖς πᾶσι δῆλον, καλῶς καὶ εὐκόλως ἀπέπνευσε τὴν σεβασμίαν αὐτοῦ ψυχὴν». Πιθανῶς ὁ ἀνεπιός τοῦ Γερασίμου, ἀνεπιού τοῦ Γενναδίου, ταῦτα γράφειν ἐπιμνήσκειτο τοῦ θανάτου, οὐ μνείαν ποιεῖται Ἰωσήφ ὁ Τορνόβου. Δυστυχῶς, τοιοῦτον παριστᾶ, οὐχὶ «λίαν εὐδόκιμον» τὸν θάνατον Ἀθανασίου, Νεοφύτου, καὶ Γενναδίου μητροπολιτῶν Ἡρακλείας, Λιονυσίου Τορνόβου, καὶ τοῦ ἀθανάτου Μελετίου Ἀθηνῶν.

Ἔρχεται νῦν ἡ σειρά τοῦ ἑτέρου τῶν αἰνιγματίων, ὅπερ παριστᾶ ἡ ἐν τῷ κόσμῳ καὶ ἡ μετὰ θάνατον ἀθάνατος ζωὴ τοῦ Κρήτης Κωνσταντίου, ὃν αἱ βιωτικαὶ περιπέτεια παρέστησαν «ταλαίπωρον». Ὁ ταλαίπωρος αὐτός ἦτο γέννημα τῆς Σίφρου, καθὰ βεβαιοῖ Μακάριος Τριγώνης ὁ Λαυριώτης (Προσκυνητᾶριον Λαύρας, σ. 9—10), μανθάνων ἡμᾶς ὅτι ἀπέθανεν ὁ Κωνσταντίος εἰς τὸ νοσοκομεῖον τῆς μονῆς ταύτης. Ἡ ἐν τῷ κώδικι Κριτίου (σ. 360—61) σωζομένη «Ἐπόσχεσις ἀρχιερέως ἐξορισθέντος καὶ καθαιρεθέντος ἡσυχάσει τοῦ λοιποῦ εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος, καὶ οὕτω τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀθωώσεως ἀξιωθέντος» διηγείται περὶ τῶν τελευταίων ἐτῶν τῆς ζωῆς τοῦ Κωνσταντίου εἴ τι ἂν πρέπει νὰ γινώσκωμεν φαίνεται μᾶλλον ὅτι τὸν πατριαρχικὸν θρησκευτῶν θρόνον, δανεισθεὶς χρήματα, καθὼς ἐξ ἑτέρου φαίνεται γράμματος, ἀναλώσας, κινδυνεύσας περὶ τὴν ζωὴν ὁ «ταλαίπωρος» Κωνσταντίος, ἐπέσυρε τὴν δυσμένειαν Ἱερεμίου τοῦ Γ' καὶ τῆς συνόδου, ἧτις αὐτὸ μόνον τῆς ἐπαρχίας ἐξέβαλέ με, ἀλλὰ καὶ εἰς φυγὴν ὑπερόριον κατὰ τὴν νῆσον Κύπρον ἐξώρισε». Συγγνώμης αἰτησὶν ὑποβαλὼν τῷ μετὰ τὸν Ἱερεμίαν Γ' πατριάρχη Παΐσιῳ Β', ἀποκατεστάθη εἰς τὸ ἐνεργὸν τῆς ἱερωσύνης, ἐπὶ ὑποσχέσει «ὅπως ἀπελθὼν εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος μένω καὶ ἡσυχάζω τοῦ λοιποῦ ἐν τῷ ἐκεῖσε ἱερῷ καὶ σεβασμῷ μοναστηρίῳ τῆς Σιμόπετρας, ἐν ᾧ ἐθέμην ἐξ ἀρχῆς τὴν ἐμὴν μετάνοιαν» διαβεβαιοῖ ὅτι οὔτε ταραχὴν τινα ἢ σκάνδαλα θά προξενήσῃ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἐν γένει, οὔτε εἰς τὸν μετ' αὐτὸν διορισθέντα μητροπολίτην Κρήτης, τὸν Γεράσιμον. Πανθεις ὑπὸ Ἱερεμίον καὶ καθαιρεθεὶς καὶ ἐξορισθεὶς εἰς Κύπρον, ἔτυχε συγγνώμης ἐπὶ ὄροις ἀλλ' ἀντὶ τοῦ μοναστηρίου Σίμωνος Πέτρας, ἀπῆλθεν εἰς τὴν μονὴν Λαύρας.

Ὁ ἀείμνηστος μητροπολίτης Κρήτης Εὐμένιος, ὁ κατὰ κόσμον Ξηροδάκης, ἐκδοὺς τὴν ἀξιότιμον «Χριστιανικὴν Κρήτην» ἐπεμψέ μοι τὸν Α' τόμον (1913), παρακαλῶν, ἂν τι γινώσκω περὶ τῶν ἀρχιερέων Κρήτης Λαυριήλ καὶ Γερασίμου νὰ γράψω τοῦτο. Δυστυχῶς περὶ Κωνσταντίου μόνον ἐγίνωσκον τὸ ἐν τῷ κώδικι τοῦ Κριτίου σωθὲν γράμμα, μεταγράφας αὐτὸ πρὸ πενήτηκοντα ἐτῶν ἀπὸ τοῦ 1913—1918 πολλὰ μεταγγίσας ἀπὸ τῆς ἀλληλογραφίας τῶν πατριαρχῶν Ἱεροσολύμων, δύναμαι σήμερον νὰ συμπληρώσω ὅσα γινώσκωμεν περὶ Κωνσταντίου μητροπολίτου Κρήτης, εἰς ἃ τυχαίως ὄλως προσετέθησαν τὰ πρὸ δεκαεπτὰ ἀκριβῶς ἐτῶν γνωσθέντα μοι διὰ τῆς πρὸς τὸν Τορνόβου Νικηφόρον ἐπιστολῆς Ἰωσήφ τοῦ πρῶην τοιοῦτου.

Οἱ πρὸ τοῦ Κωνσταντίου μητροπολίται Κρήτης ἀναφέρονται εἰς τὸ ἱστο-

ρικὸν Παύλου πρεσβυτέρου καὶ οἰκονόμου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, Ἀθανάσιος, ἀποθανὼν τῇ 3 φεβρουαρίου 1697, μετὰ τοῦτον δὲ Καλλίνικος, Ἀρσένιος καὶ Ἰωάσαφ, μεθ' ὃν Κωνσταντίος ὁ κατὰ κόσμον Χαλκιόπουλος, οὗ τὸ γένος ἐκ Κρήτης εἴλεε τὴν καταγωγὴν. Τὴν σειράν ταύτην εὐρίσκομεν ἐν παλαιᾷ ἀρχιερέων ἀναγραφῇ, ἐκδεδομένη ἐν τῷ Γ' τόμῳ τοῦ ἐριτίμου «Λελλίου τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας» (σ. 469—74), ἀλλὰ κατ' αὐτὴν πρὸ τοῦ Ἀθανασίου τάττεται Ἀρσένιος, καὶ μετὰ τὸν Ἀθανάσιον Καλλίνικος, μεθ' ὃν Ἰωάσαφ, δηλαδὴ ὁ, κατὰ Παῦλον οἰκονόμον, μετὰ τὸν Καλλίνικον ταττόμενος Ἀρσένιος ὑπὸ τῆς ἀναγραφῆς τάττεται πρὸ τοῦ Ἀθανασίου. Ὁ ἐν τῇ «Χριστιανικῇ Κρήτῃ» γνωσθεὶς ὑπὸ τοῦ πανιερ. ἐπισκόπου Ῥεθύμνης καὶ Λύλοποτάμου κ. Τιμοθέου Βενέρη τῷ 1912 Παῦλος ὁ πρεσβύτερος ἀποδίδει εἰς τὸν Κωνσταντίον τὴν ἰδιότητα ἡγιασμένου καὶ περιεulογημένου μανθάνει δὲ ἡμᾶς ὅτι κατεδιώχθη ὑπὸ τινος ἀρχοντος καλουμένου Μοσχάκη, καὶ ἀπειμακρόνθη τῆς Κρήτης, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον, τοῦ διώκτητος φονευθέντος, ἐπανήλθεν εἰς Κρήτην ἀλλ' εὗρεν ἕτερον ἀντιπαραγελλόμενον ἐναντὶ τὴν νῆσον καὶ τὴν Ἐκκλησίαν αὐτῆς, ἧς ἐγένετο κάτοχος. Ἦτο δ' οὗτος ὁ Λαυριήλ, ἐπίσκοπος Ῥεθύμνης, κακὸς ἄνθρωπος, ὡς φαίνεται. Πρέπει ν' ἀναγνωσθῇ ὁλόκληρον τὸ γράμμα τοῦ Σταυριανοῦ Πρεδικᾶρη ἀπὸ 9 ὀκτωβρίου 1724 πρὸς τὸν Ἱεροσολύμων Χρυσάνθον «Εὐρισκόντων ἐδῶ κάποιος ἱερομόναχος τοῦ κυρ Κωνσταντίου, ὀνόματι Γρηγόριος, καὶ τοῦ ἔτυχε θανάτου, καὶ ὤρισε διὰ τὸν Ἅγιον καὶ ζωοδόχον Τάφον ρλ 100', τὰ ὅποια τὰ ἐπῆρεν ὁ ἄγιος Κρήτης κυρ Λαυριήλ καὶ δὲν θέλει νὰ ἀποκριθῇ πρὸς οὐδέν. Οὗτος ὁ μακαρίτης γένηε διὰ κάποιον δικήν του ὑπηρεσίαν ἐδῶ, ἔστωντας καὶ νὰ εἶναι ξένος, καὶ νὰ ἀγαπᾷ καὶ ὁ κόσμος ἕλος ἐδῶ τὸν γέροντά του, τὸν ἐκνεύσαμεν διὰ τὴν ἀγάπην του εἰς τὸ ἐργαστήριόν μου, καὶ τὸ περισσότερον ὅτι ἦτο καὶ ἀββώσιος, διὰ τοῦτο, ὡσάν ἐδάρανε, τοῦ εἶπαμεν νὰ διορθωθῇ, καὶ αὐτός δὲν ἤθελέ τινα ἀπὸ ἐδῶ ἐπειδὴ καὶ διὰ τὸ ἀδικον ποῦ ἐγινε εἰς τὸν γέροντά του δὲν εἶχε καθόλου εὐλόγησιν πρὸς αὐτούς, μόνον ἐζήτησε τὸν ἡμέτερον* πρωτοσύγκελλον καὶ αὐτός εἰς ἐκεῖναις ταῖς ἡμέραις ἦτον εἰς τὴν Σιταῖαν, καὶ ἐπειδὴ δὲν ἔτυχεν ἐδῶ, μετ' ἀφῆσεν ἐπίτροπον νὰ δώσω τοῦ Ἁγίου Τάφου ρλ. 100, ὡς διαλαμβάνει τὸ ἴσον τῆς διαθήκης αὐτοῦ, καὶ εὐρέθη κάποιος ἀγιορείτης Βαρνάβας τὸ ὄνομα αὐτὸν ἐζήτησε θεληματικῶς καὶ ἐδιορθώθη ὑπ' αὐτοῦ*. Ἐπειτα ἐσηκώθη ὁ πανιερώτατος μετὰ τὴν δυναστείαν του καὶ μετ' ἐβαλεν εἰς τὰ σίνδερα καὶ εἰς ταῖς ζυλικίς ὡς δυνάστης, καὶ μού ἐπῆρεν ἕλον τὸ τίποτες αὐτοῦ ἀπὸ τὸ χέρι μου. Καὶ διὰ τοῦτο ἔχω χρέος νὰ

* δηλαδὴ δὴ θεάλια, συνεκδοχικῶς δὲ γράσια (400 σχεδὸν χρ. φράγκα)

* δηλαδὴ δὴ ἡμέτερον ἀγιοταφίτην.

* ὁ ἀναγνώστης ἐννοεῖ ἴσως ὅτι ὁ Βαρνάβας ἐδέξατο τὴν κατὰ τὰς τελευταίας τοῦ βίου στιγμὰς ἐξομολόγησιν τοῦ Γρηγορίου.

τὸ φανερώσω τῆς σῆς μακαριότητος, καὶ ὡς κάμῃ ὡς ὄρισῃ. Αἱ δὲ εὐχαὶ ἀγίαι τῆς σῆς μακαριότητος εἰ μεθ' ἡμῶν. ψψκδ', ὀκτωβρίου θ'. Καντία.

τῆς σῆς μακαριότητος παρμικρὸς δοῦλος
Σταυριανὸς Πρεδικάρης».

Μιά πτυχή τῆς προσωπογραφίας τοῦ Λανιῆλ ἀρκεῖ ἵνα παραστήσῃ εἰς ἡμᾶς τὸν κακότροπον αὐτοῦ χαρακτήρα ἴσως δ' ἡ Μ. Ἐκκλησία παρομοίας ὑπ' ὄψιν λαβοῦσα καταγγελίας ἀπήλλαξε τὴν Ἐκκλησίαν Κρήτης ἀπὸ τῆς «δυναστείας» τοῦ ἀνθρώπου τούτου, ἀποστείλασα εἰς τοὺς κρητὰς τῷ 1725 «ἐνδικτιῶνος Γ'» (κατὰ τὸ ἀπὸ Ἰανουαρίου μέχρι 1 Σεπτεμβρίου τοῦ ἔτους τούτου διάστημα) Γεράσιμον μητροπολίτην Μονεμβασίας, κρητὰ καὶ τούτον, ἀνθ' οὗ ἐπεμψεν εἰς Μονεμβασίαν τὸν πελαιδευμένον μητροπολίτην Γάνου καὶ Χώρας τὸν ἐξ Ἀθηνῶν Γρηγόριον Σωτήσην. Τὸν Γρηγόριον ἐγινώσκωμεν ἐκλεγέντα Μονεμβασίας τῷ 1726 (Μ. Ι. Γεδεών Μνήμη Γανοχώρων ἐν ΚΠόλει, 1913 σ. 117), τὸν δὲ Γεράσιμον ἐγινώσκωμεν διαμείναντα χρόνον ὀλίγον ἐν ἀρχαῖς τοῦ 1728, ἢ ἐν τέλει τοῦ 1727, ἐν Κερκύρα, ὅπου παρήσαν τότε οἱ μητροπολίται Λυρραζίου καὶ Θηβῶν, καὶ ὁ ἐπίσκοπος Ἀρνινοπόλεως τούτο διδάσκει ἡμᾶς ἐπιστολὴ Σπυρίδωνος τοῦ πρωτοπαπᾶ Κερκύρας (Κερκύρων γράφεται) ἀπὸ 11 Ἰουλίου 1728, περὶ τινος (ἡμι)ἰδιωτικῆς ὑποθέσεως, πρὸς Χρῦσανθον Ἱεροσολύμων ἀποστελλομένη.

Τὴν ἀπέναντι τοῦ Πατριαρχείου στάσιν τοῦ Λανιῆλ, σκευφορῶντος δὴθεν πρὸς ἀποτίναξιν τῆς ἐπὶ τῶν κρητῶν πνευματικῆς κυριαρχίας τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἔχοντος συνένοχον καὶ συνεργὸν τὸν αὐτῷ σύγχρονον Γεράσιμον τὸν ἐπίσκοπον Κισσίου, γράφει μόνος ὁ Παῦλος οἰκονόμος (στ. ζεύγος 117—136). Οὐδὲν εὑρον ἐπὶ τούτῳ γεγραμμένον, περὶ τῶν δύο τούτων.

Πρὸς συμπλήρωσιν τῶν τοῦ Παύλου οἰκονόμου, προστίθεται διὰ τὴν ἀκρίβειαν ὅτι Γεράσιμος ὁ Κρητῆς, οἰκοδομῶν τὸν καθεδρικὸν ναὸν τῆς μητροπόλεως, διέμενεν οὐχὶ διαρκῶς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ αὐτοῦ. Οὕτω κατ' ἀρχὰς τοῦ ἔτους 1734, ὅτε συνεληρώθη ἡ οἰκοδομὴ, βλέπομεν αὐτὸν λαμβάνοντα μέρος ἐν τῇ συνόδῳ τοῦ πατριάρχου Σεραφεῖμ τοῦ ἀπὸ Νικομηδείας ἐκτὸς ἂν ὑποτεθῆ ὅτι ἔμενεν ἐκεῖ διὰ ὑποτιθεμένην ὑπόθεσιν Ἀθανασίου ἐπισκόπου Ἀρκαδίας, τῆς ὑπὸ τῇ μητροπόλει Κρήτης τελοῦσης. Ἀλλὰ καὶ τῷ 1731, κατὰ δεκέμβριον, ἐν ΚΠόλει μένων, προσεῖρησε, τῇ 27 τοῦ μηνός, τῆς ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἐν Φαναρίῳ Ἀγιοταφικοῦ Μετοχίου τελεσθείσης χειροτονίας Σαμουήλ τοῦ μητροπολίτου Λέρκων τοῦ Χαντζερῆ, σὺν τοῖς ἐπισκόποις Ἰωσακίμ πρώτῳ Πρεσλαυίας καὶ Ἀθανασίῳ τῷ Ἱερῶς καὶ Σιτειῶς, ὡς ἄλλοτε διὰ τῆς «Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας» ἀνήγγειλα (τ. ΑΖ'). Πρὸς τίνα σκοπὸν διέμενεν εἰς ΚΠόλιν ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον; Ἡ μακρὰ διαμονὴ συνήθως ἀπέβλεπεν ἢ εἰς μετάρθεσιν ἐν ἑτέρῳ ἐπαρχίᾳ μᾶλλον ἢ σὺν ἢ μᾶλλον προσοδοφόρῳ, ἢ εἰς ἀναβίβασιν ἐπὶ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου. Καὶ ἡγάπων μὲν κληρικοί καὶ λαϊκοὶ τοῦ Γένους πρόκριτοι τὸν Γεράσιμον, ἀλλ' ἔμενε

Κρητῆς, ἐνθ' ὃ πρὶν αὐτοῦ Κωνσταντῖος ὁ ἐκ Σίφνου, εἰς Ἅγιον Ὄρος τὴν ἐν Θεῷ μελετῶν φιλοσοφίαν, ἐκέρδησε φήμην ἀγιότητος.

Ὅτε συνεπλήρου τὸ στιχούργημα αὐτοῦ, τῷ 1736, ὁ οἰκονόμος Παῦλος, ἦν ἤδη τεθνεὺς ὁ Κωνσταντῖος, Πανθεῖς καὶ καθαιρεθεῖς ὑπὸ Ἱερεμίου Γ', ἐξορισθεῖς εἰς Κύπρον ἴσως τῷ 1723, ἀποκατεστάθη εἰς τὸν ἐνεργὸν τοῦ ἐπισκόπου βαθμὸν ὑπὸ τοῦ μετὰ τὸν Ἱερεμίαν πατριάρχου Παῖσιου, βεβαίως τῷ 1727, ἀπέθανε δέ, ὡς φαίνεται, ἐνωρίς. Ἐάν πιστεύσωμεν ὅτι τὴν ἀλήθειαν γράφει ὁ Ἀνθίμος Ἀλεξούδης, ὅτι τῷ 1732 ἐγένετο Ἀθανάσιος Τορνόβου, τοῦ Νικηφόρου παραιτησαμένου τὸν θρόνον, ἢ θανόντος, θὰ ἀναγκασθῶμεν ἵνα συμπεράνωμεν ὅτι τὴν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Νικηφόρον ἔγραψεν ὁ Ἰωσήφ πρὸ τοῦ ἔτους τούτου, τὸ πολὺ πολὺ τῷ 1731. Ἐπειδὴ δὲ ὁμιλεῖ περὶ ἀνακομιδῆς ὁστίων τοῦ Κωνσταντῖου, τριετίαν μετὰ τὴν ταφήν αὐτοῦ γενομένης, συμπεράσμα δημιουργεῖται τοῦτο, τὸ παράδοξον, ὅτι τυχὸν τῆς ἀποκαταστάσεως τῷ 1727, ἢ 1728, καὶ ἀπελθὼν εἰς τὴν μονὴν Λαύρας εἰς Ἅγιον Ὄρος, μόλις εἰσῆλθεν εἰς αὐτὴν καὶ ἀπέθανεν.

Πρὶν ἀπολαύσῃ φήμης καὶ «δόξης ἀγιότητος» ὁ Κωνσταντῖος, ἐνεπλάκη εἰς πειρασμόν. Μέχρι τοῦ 1719 ἡ Ἐκκλησία Κρήτης ἦτο τεταραγμένη βεβαίως ὁ Κωνσταντῖος ἦν ἀμέτοχος τῆς κακοδαιμονίας ταύτης, διότι διέμενεν ἐν ΚΠόλει, τυγχάνων τῆς εὐνοίας πατριάρχου καὶ συνοδικῶν ἀρχιερέων, ἀλλ' ἐνθ' αὐτὸς ἔμενε μακρὰν τῆς Κρήτης, πρόσωπα τέως ἄγνωστα ἐνήργησαν τὴν ὑπὸ τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως ἀπόσπασιν τῆς ἐπιφανοῦς ταύτης ἐκκλησιαστικῆς ἐπαρχίας ἀπὸ τῆς κυριαρχίας τοῦ πατριάρχου ΚΠόλεως, δημιουργήσαντα ἐν τῇ Μεσογείῳ δευτέραν τινα κυριακὴν ἀρχιεπισκοπὴν. Τὸ ἱστορικὸν αἰνίγμα σπείδει πρὸς κινήγημα τῆς ἐπιλύσεως αὐτοῦ. Τῷ 1719 ὁ πατριάρχης Ἱερεμίας Γ' ἀπολύει πρὸς τοὺς ἐν Κρήτῃ ἐπισκόπους, καὶ τὸν κληρὸν, καὶ πρὸς τὸν λαὸν καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ «χρησίμους ἀρχοντας καὶ γέροντας» συμβουλευτικὸν γράμμα λύσον, ἢ μᾶλλον δένον τὸ αἰνίγμα: «δηλοποιούμεν ὑμῖν, ὅτι, τοῦ τὰ πάντα ἐφροῦντος καὶ διεξάγοντος ὑπερχάθου καὶ δικαιοκρίτου Θεοῦ νεύσαντος εἰς τὰς καρδίας τῶν δικαιοτάτων ἀθανάτων μας καὶ ἐπιτρόπων τῆς κρατικῆς βασιλείας, **ὕλεταξαν αὐθις με ἰσχυρότατον βασιλικὸν ὄρισμόν τὴν ἐπαρχίαν ταύτην εἰς τὸν ἀγιώτατον πατριαρχικὸν ἀποστολικὸν οἰκουμενικὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως**, καθὼς ἦτον καὶ πρότερον ὑποτιταγμένος; ... καὶ ἀκολούθως ἔδωκαν τὴν προστασίαν καὶ ἐξουσίαν αὐτῆς τῷ γενναίῳ καὶ νομίμῳ καὶ κανονικῷ ἀρχιερεὶ Ἱερωτάτῳ μητροπολίτῃ Κρήτης ... καὶ Κωνσταντῆς διὰ βασιλικῶν μπερταίου ... ὅστις καὶ ἔρχεται ἤδη μετὰ πολλοῦ πόθου καὶ ἀπολαύσεως ἡμᾶς ... καὶ ἔρχεται ὅχι μὲν κερμὴν ψυχρότητα καὶ μνησικακίαν διὰ τὰ προεπιστηθέντα σκάνδαλα». Συγχωρεῖ μετὰ ταῦτα πάντας τοὺς χριστιανοὺς δι' ὅσα εἰς Θεὸν ἐπλημμέλησαν, καὶ ἐπὶ τοῖς προηγουμένοις σκανδαλίοις (τὸ γράμμα ἐν κώδικι 405 φ. 273α, β).

* Ὁμ. ἐπιστολῆς τοῦ Ν.

Τῷ 1722 καθιερώθη ἐξορισθεὶς ὁ Κωνσταντῖος, ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω. Ὁ πρόην Τορνόβου Ἰωσήφ παριστᾷ αὐτὸν ὡς ἅγιον, βεβαιῶν ὅτι τὸ κατὰ τὴν νενομισμένην ἀνακομιδὴν λείψανον αὐτοῦ ἦν ὁμοιον τοῖς τῶν τῷ Θεῷ εὐαρεστησάντων δι' ὁσιότητα βίου ἁγίων ἀνδρῶν· ἀλλὰ βεβαιοῖ συνάμα ὅτι καὶ τοῦ ἀοιδίμου πατριάρχου Λιονουίου Γ' τοῦ Βαρδαλῆ τὸ λείψανον τοιαύτης ἔτυχε παρὰ Θεοῦ δόξης· ἀπέθανε δ' οὗτος εἰς τὴν Λαύραν τὴν ἐν Ἁγίῳ Ὄρει κατὰ αὐγουστον (27) τοῦ 1696.

Πρέπει ἄνα καταστήσω γνωστὰ χωρία τινὰ τοῦ ὑποσχετικοῦ γράμματος. ὅπου ἔδωκεν ὁ ταλαίπωρος Κωνσταντῖος εἰς τὸν πατριάρχην Παΐσιον τὸν ἀπὸ Νικομηδείας ὅτι, θέλει ζήσει ἡσύχως εἰς τὸν τόπον τῆς ὑπερορίας αὐτοῦ, οὐδένα ἐνοχλῶν, οὔτε τὸ Πατριαρχεῖον, οὔτε τὸν μητροπολίτην Κρήτης. Ἀποσπῶ ἐκ τοῦ γράμματος γραμμὰς τινὰς, τὰς κυριωτέρας, ὑπογραμμίζων τὰ ἄξια προσοχῆς.

† Ἡ ταπεινότης ἢ ἐμὴ διὰ τοῦ παρόντος αὐτῆς ἐνυπογράφου γράμματος ὁμολογεῖ καὶ ὑπόσχεται, ὅτι, ἐπειδὴ καὶ νὰ ὑφωράθη πρὸ χρόνων ἤδη τινῶν ὑπαίτιος τῆ τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ καὶ τῇ ἀγιωτάτῃ πατριαρχικῇ θρόνῳ διὰ τὸ **τολμηθὲν ἀμαρτήμα τοῦ μαλικιανέ** ἐν τῇ ἡμέρᾳ πρότερον εἶχον ἐπαρχία τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως Κρήτης, καὶ διὰ τὴν αἰτίαν αὐτὴν ἀγανακτήσασα κατ' ἐμοῦ ἢ θεῶν τῶν ἀρχιερέων σύνοδος, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ προχρηματίσαντος πατριάρχου, οὐ μόνον τῆς βῆθείσης ἐπαρχίας ἐξέβαλέ με ἀλλὰ καὶ εἰς φυγὴν ὑπερόριον κατὰ τὴν νῆσον Κύπρον ἐξώρισεν, οὐ ἕνεκα ὑπομείνας εὐγνωμόνως μέχρι τοῦδε τὴν κατ' ἐμοῦ γενομένην ταύτην παιδείαν καὶ ταλαιπωρηθεὶς ἱκανῶς, **τανὺν μεταμεληθεὶς ἐφ' οἷς πρότερον ἡμάρτηκα**, καὶ ἀποχρῶσαν τὴν ἱκανοποίησιν δεξιόμενος, προσέδραμον τῷ ἔλεει τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ, καὶ διὰ γραμμᾶτων ἐμῶν ἱκέσιον δέησιν προσανεγκὼν τῷ ἤδη παναγιωτάτῃ μοι καὶ σεβασμιωτάτῃ αὐθέντῃ καὶ δεσπότῃ τῇ οἰκουμένικῃ πατριάρχῃ κυρίῳ κυρίῳ Παΐσιῳ καὶ τῇ περὶ τὴν αὐτοῦ παναγιότητα συνεδριαζούσῃ ἱερᾷ καὶ θεοπροβλήτῃ τῶν ἁγίων ἀρχιερέων συνόδῳ, ἠξιώθη παρ' αὐτῶν ἑλέους καὶ φιλοφροσύνης» κτλ.

Ἰδέαν τινα τοῦ ἀμαρτήματος τοῦ μαλικιανέ φρονῶ ὅτι χορηγεῖ εἰς ἡμᾶς ὁ Μελέτιος Ἀθηνῶν εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν αὐτοῦ Ἱστορίαν (τ. Γ' σ. 485) γράφων περὶ Μεθοδίου μητροπολίτου Θεσσαλονίκης· τοῦτον καθήρσεν ὁ πατριάρχης Καλλίνικος Β' ὁ Ἀκαρῶν διὰ τινα ἐγκλήματα καὶ διότι ἔπνιξε καλοσφοαίαν τινα καλουμένην Ζηνοβίαν. Φρονᾷτων ὁ Μεθόδιος διὰ τὴν καθάρσιν ἀνοσιούργησε, κατὰ τὸν Μελέτιον οὕτω·

«Πατριαρχεύοντος ἐν Κωνσταντινουπόλει τοῦ Καλλινίκου, τῷ πρῶτῳ, Μεθόδιος ὁ πρῶτος Θεσσαλονίκης τὴν ἰδίαν ἐπαρχίαν, ἦτοι Θεσσαλονίκην, ἔσπευδεν ἀναλαβεῖν, ἀπὸ τῆν ὁποίαν με καθάρσιν ἐξώσθη διὰ τινὰς αἰτίας, καὶ μὴ δυνάμενος με οὐδένα τρόπον νὰ τὴν ξαναλάβῃ, ἔδωκε γράμμα τῷ ἐπιτρόπῳ τῆς βασιλείας τῶν τούρκων, εὐρίων καὶ ἑτερον ἀπὸ τῶν ἐξῆς συνεργῶν τῆς γνώμης του, διαλαμβάνων οὕτω. Τίνας ἕνεκεν τὰς μητροπόλεις, καὶ ἐπι-

σκοπὰς πάσας πωλεῖσθαι παρὰ τοῦ πατριάρχου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τοὺς μητροπολίτας, καὶ ἀρχιερεῖς ἐκλέγεσθαι παρ' αὐτοῦ, καὶ τῆς περὶ αὐτὸν συνόδου, καὶ μὴ παρὰ τῆς βασιλείας, καθάπερ πάσας τὰς ἄλλας ἐξουσίας, ἀγοράζειν καὶ ταύτας παρὰ τοῦ ἐπιτρόπου τῆς βασιλείας τοὺς βουλομένους γίνεσθαι μητροπολίτας καὶ ἐπισκόπους, καὶ δίδειν ἐν ταῖς ἀγοράζουσιν ταύτας, καὶ κατ' ἔτος, τοσαύτην ποσότητα χρημάτων τῷ δημοσίῳ· τὸν δὲ πατριάρχην μηδεμίαν ἄλλην ἐξουσίαν ἔχειν, εἰ μὴ μόνον τὸν ἀγοράζοντά τινα μητρόπολιν, ἢ ἐπισκοπὴν, καὶ μὴ ὄντα ἀρχιερέα, χειροτονεῖν αὐτόν, τῇ προσταγῇ τοῦ ἐπιτρόπου τῆς βασιλείας, καὶ λαμβάνειν τοσαύτον διωρισμένον. Ἦρσαν τοῦτο τῷ ἐπιτρόπῳ, καὶ ἀρχισα νὰ τὸ ἐνεργῇ, ἀλλ' ὁ πατριάρχης μετὰ τῶν παρευρεθέντων ἐν ΚΠόλει ἀρχιερέων, διὰ πολλῶν δωρεῶν καὶ ἐξόδων οὐκ ὀλίγων, ἐπρόλαβαν τὴν κρατικὴν Πόρταν, διὰ τὴν ὁποίαν αἰτίαν δὲν ἐγένετο ὀλίγη ἐξοδος χρημάτων τῆς Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ. Ὅθεν τῷ μὲν πατριάρχῃ ἐδόθη πάλιν διὰ βασιλικοῦ προστάγματος ἔχειν τὴν αὐτὴν ἐξουσίαν, ὡς καὶ πρότερον, εἰς τὰς μητροπόλεις καὶ ἐπισκοπὰς, καὶ ἐκάστην ἐπαρχίαν, ὁ δὲ Μεθόδιος πρῶτον Θεσσαλονίκης ἐξώσθη, καὶ μετὰ ταῦτα ἐξωρίσθη».

Κατὰ μᾶλλον τοῦ 1697 ὁ αὐτὸς Καλλίνικος, εἰς Ἀδριανουπόλιν μετὰ τῆς περὶ αὐτὸν ἱερᾶς συνόδου, καὶ μετὰ τῶν ἀρχόντων τῆς πολιτείας καὶ μετὰ τῶν ὀφφικιάλων τοῦ Πατριαρχείου κατακρίνει τὸ ἐγκλημα καθοσιώσεως τοῦτο· «Καὶ νῦν, ἐπειδὴ τινες μαθηταὶ τοῦ σατανᾶ ὄντες, λαθρῶν εὐρόντες τὴν κατὰ κτήσιν τῶν ἐξωτερικῶν ὀφφικίων πώλησιν, ἦν μαλικιανέ φράζουσιν, ἐτόλμησαν ὥστε τὰς ἀπανταχοῦ Ἐκκλησίας πωληθῆναι τοῖς πλείονα παρέχουσι.... συνηρπίσαντο τὴν γνώμην καὶ συναίνεσιν τῶν ἐξουσιαστῶν»—ἐματαιώσε μὲν ἢ ἐν Ἀδριανουπόλει λαϊκοκληρικὴ συνέλευσις τὸ κακόν, ἔδωκε δὲ πᾶμπολλα χρήματα. Συνελπῶς, ἐλαττεῖ ἀπὸ τῶν ὑποκειμένων τοῖς αὐτοκεφαλίοις πατριαρχικοῖς καὶ ἀρχιεπισκοπικοῖς θρόνοις κοινὸν ἔρανον. Βλέπε τὸ πατριαρχικὸν γράμμα ἐν τόμῳ Α' τῶν ἐκδομένων ὑπὸ τοῦ Μ. Ι. Γεδεῶν Κανονικῶν Διατάξεων (σ. 64—67). Τὸ γράμμα τοῦτο, λογοκλοπήσας τὰς Κανονικὰς διατάξεις ὁ ἐκδοὺς τὰ Πατριαρχικὰ Γράμματα ἐξέδωκεν ἐν Β' τόμῳ (σ. 449—52), προσθεὶς καὶ τὰς ὑπογραφὰς ἀρχιερέων δέκα. Ἐπίσης ἐξέδωκε μετὰ τινῶν παροραμάτων ὁ ἀείμνηστος Μαζαράκης ὁ Γεράσιμος εἰς τὴν πολῦτιμον αὐτοῦ «Συμβολὴν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐν Αἰγύπτῳ Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας» (σ. 511—13) ἐκδοθεῖσα ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῷ 1932. Δυστυχῶς ὁ Μαζαράκης ἠγγόει τὰ τοῦ Μελετίου Ἀθηνῶν.

Εἶδομεν ἤδη ὅτι, μέχρι τοῦ 1719 ὁ Κωνσταντῖος, Κρήτης ὢν μητροπολίτης ἐκέκτητο τὴν ἀγάπην καὶ συμπάθειαν πατριάρχου καὶ τῶν ἀρχιερέων τῆς ἱερᾶς συνόδου, μετ' ὀλίγον δὲ βλέπομεν τὴν εὐνοίαν εἰς δυσμένειαν μεταπίπτουσαν, ὡς οἱ κῆφοι. Δυσκόλως δυνάμεθα ἄνα σχηματίσωμεν τὸ συμπέρασμα ὅτι, τῆς ἀνοσιωτάτης τυρκαϊκῆς τῆς ὑπὸ Μεθοδίου τοῦ πρόην Θεσσαλονίκης ἀναφθεῖσης τὰ φέφαλα διετηροῦντο, λαθραίως καιόμενα φῶδε κἀκεῖσε, ταράξαντα δὲ, πρὸ τοῦ 1722 τὴν Ἐκκλησίαν Κρήτης.

Ταῦτα γράφω, καθ' ὅσον δύναμαι, καὶ διότι ὑπεσχόμην τῷ ἀειμνήστῳ φίλῳ μου μητροπολίτῃ Κρήτης Εὐμενίῳ τῷ κατὰ κόσμον Ξηρουδάκη, κατὰ πολλὴν ἐπιείκειαν τῶν ἀναγνωστῶν μου εἰπὼν ἄρκυτά πρὸς διαφώτισιν ὑποθέσεως σκοτεινῆς. Ἐὰν ὅμως εἰς αὐτὴν ἐπάγω, παρὰ πᾶσαν ἀγαθὴν μου προσδοκίαν, οὐχὶ φωτὸς ἀκτῖνα μικράν, ἀλλ' ἐπὶ ἀγλῦος ἀγλῶν ἱστορικῆν, παρακαλοῦνται οἱ ἀσθηροὶ ἐπικριταὶ ἵνα ἀποδεχθῶσιν ὡς τρόπον, ἢ δῆθεν μέθοδον, τῆς διὰ σκιάφωτος διαφωτίσεως σκοτεινῶν ὑποθέσεων, ἐποχῶν καὶ προσώπων τὸ *Contraria contrariis curantur*.

ΜΑΝΟΥΗΛ ΙΩ. ΓΕΔΕΩΝ

SISMANOGLIO
MEGANO